

معناشناسی

عِلْمُ وَجْهٍ دَر زَهْجِ الْبَلَا

بر اساس روابط هم‌نشینی، جانشینی و تقابل معنایی

سیده نرگس نقیب سادات

سرشناسه	: نقیب سادات، سیده نرگس، ۱۳۶۱-
عنوان قراردادی	: نهج البلاغه، برگزیده، شرح
عنوان و نام پدیدآور	: معناشناسی علم و جهل در نهج البلاغه براساس روابط همنشینی، جانشینی و تقابل معنایی/تالیف و گردآوری سیده نرگس نقیب سادات، تهران: موسسه آموزشی تالیفی ارشدان، ۱۴۰۰.
مشخصات نشر	: ۲۵۰ ص.
مشخصات ظاهری	: ۹۷۸-۶۲۲-۰۸-۱۷۸۳-۳
شابک	: فیپا
وضعیت فهرست نویسی	: کتابنامه: ص. [۲۴۳] - ۲۴۹.
یادداشت	: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه -- نقد و تفسیر
موضوع	: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah -- Criticism and interpretation
موضوع	: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه -- علوم
موضوع	: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah -- Science
موضوع	: شناخت (علم) - جنبه های مذهبی - اسلام Cognitive science-Religious aspects-Islam
موضوع	: اسلام و علوم Islam and science
شناسه افزوده	: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه، شرح
شناسه افزوده	: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah.Commantries
رده بندی کنگره	: BP۳۸/۰۹
رده بندی دیویی	: ۲۹۵/۹۵۱۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۵۴۳۱۱
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیپا

www.ketab.ir ارشدان

مؤسسه آموزشی تالیفی ارشدان

- نام کتاب: معناشناسی علم و جهل در نهج البلاغه براساس روابط همنشینی، جانشینی و تقابل معنایی
- تالیف و گردآوری: سیده نرگس نقیب سادات
- ناشر: آموزشی تالیفی ارشدان
- ویرایش: اول
- نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰
- حروفچینی و صفحه آرایی: میثم محمدخانی
- طراح جلد: میثم محمدخانی
- شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۰۸-۱۷۸۳-۳
- شمارگان: ۱۰۰۰
- مرکز خرید آنلاین: www.arshadan.com
www.arshadan.net
- مرکز پخش و توزیع: ۰۲۱۴۷۶۲۵۵۰۰
- قیمت: ۷۰۰۰۰ تومان

بی تردید نهج البلاغه، جامع ترین کتاب پس از قرآن است که می تواند راهنمای انسان در تمام ابعاد زندگی به شمار آید و هدایت بشر را در عرصه های گوناگون عهده دار شود. لذا آشنایی بیشتر با کلام معصومین و بویژه نهج البلاغه نیازمند راهکار و روش هایی است که بتوان به کمک آن به مقصود اصلی گوینده، مفاهیم و معنای دقیق آن پی برد. یکی از این روش ها معناشناسی است.

واژگان کلیدی نهج البلاغه دارای معانی و کاربردهای متعدد می باشد که شناخت این واژه ها از دیدگاه معناشناسی، فهم دقیق تر کلام امام علی (ع) را میسر می سازد.

کتاب حاضر با بهره جستن از معناشناسی، تلاش داشته گوشه ای از گستره معنایی واژگان «علم و جهل» در نهج البلاغه را با رویکرد هم نشینی، جانشینی و تقابل معنایی آشکار سازد تا خوانندگان با عمق و وسعت بهتری به افق های معنایی سخن امام الممتین بنگرند و به مفاهیم این کلام های نورانی دست یابند.

فصل اول: مفاهیم و کلیات.....	۱۷
۱-۱ شناخت معنا و معناشناسی.....	۱۸
۱-۱-۱ تعریف معناشناسی.....	۱۹
۱-۱-۲ اهداف معناشناسی.....	۲۰
۱-۱-۳ تاریخچه معناشناسی.....	۲۱
۱-۱-۴ انواع معناشناسی.....	۲۳
۱-۱-۵ روابط مفهومی واژه‌ها و معرفی انواع آن.....	۲۴
۱-۱-۶ روابط هم‌نشینی و جانشینی.....	۲۵
۱-۱-۷ تقابل معنایی.....	۲۶
۲-۱ مفهوم شناسی.....	۲۶
۱-۲-۱ معنای لغوی «علم».....	۲۶
۲-۲-۱ معنای اصطلاحی «علم».....	۲۷
۳-۲-۱ جهل در لغت.....	۳۶
۴-۲-۱ جهل در اصطلاح.....	۳۷
۵-۲-۱ مفهوم‌شناسی علم و جهل در روایات.....	۴۱
فصل دوم: اهمیت و جایگاه علم و جهل در قرآن و نهج البلاغه.....	۴۳
۱-۲ مقدمه.....	۴۴
۲-۲ معناشناسی تاریخی واژه علم.....	۴۴
۱-۲-۲ معناشناسی علم در دستگاه تصویری جاهلیت و قبل از نزول قرآن.....	۴۴
۲-۲-۲ بررسی معنای علم بعد از نزول قرآن.....	۴۶
۳-۲-۲ بررسی معنای علم در نهج البلاغه.....	۵۱
۱-۳-۲ بررسی معنای علم الهی در نهج البلاغه.....	۵۱
۲-۳-۲ بررسی معنایی علم علی (ع) در نهج البلاغه.....	۶۰
۳-۳-۲ علم به معنی دانش، آگاهی و دانایی در نهج البلاغه.....	۶۶
۴-۳-۲ اوصاف علم در نهج البلاغه.....	۶۶

۷۶	۵-۳-۲ اهمیت تعلیم و تعلّم در نهج البلاغه.....
۷۸	۶-۳-۲ علم مفید و منابع تحصیل آن.....
۸۲	۷-۳-۲ علم بی فایده.....
۸۴	۸-۳-۲ فواید و ثمرات علم.....
۸۷	۹-۳-۲ فقدان علم بدترین پستی ها و بدترین دردها.....
۸۷	۱۰-۳-۲ تقسیم بندی مردم به لحاظ علم و دانش.....
۸۸	۱۱-۳-۲ انواع علم.....
۸۹	۱۲-۳-۲ ضرورت همراهی علم با عمل.....
۹۰	۱۳-۳-۲ اهمیت و جایگاه «عالمان» از منظر امام علی (ع).....
۹۰	۱۴-۳-۲ وظیفه‌ی عالم و مسئولیت سنگین دانشمندان.....
۹۱	۱۵-۳-۲ ضرورت عمل گرایی عالمان.....
۹۳	۱۶-۳-۲ ویژگی عالمان نیک و عالمان بد.....
۹۵	۱۷-۳-۲ معرفی عالم نماها و صفات ایشان.....
۹۷	۱۸-۳-۲ عالمان شایسته تا حدّی منتظر (عج) و اوصاف ایشان.....
۹۸	۱۹-۳-۲ ضرورت با علم سخن گفتن.....
۱۰۱	۴-۲ معناشناسی تاریخی واژه جهل.....
۱۰۱	۱-۴-۲ معناشناسی جهل در دستگاه تصویری جاهلیت قبل از نزول قرآن.....
۱۰۴	۲-۴-۲ معناشناسی جهل در عصر نزول و بعد از نزول قرآن.....
۱۰۶	۵-۲ مفهوم جهل در قرآن.....
۱۰۶	۱-۵-۲ جهل به معنای عدم آگاهی و نادانی (در مقابل علم).....
۱۱۱	۲-۵-۲ جهل به معنای سفاقت، بی خردی، عدم تسلط بر نفس، تنادی و غضب (در مقابل حلم).....
۱۱۳	۶-۲ جهل در روایات.....
۱۱۵	۷-۲ اوصاف جهل و جهالت در نهج البلاغه.....
۱۱۵	۱-۷-۲ دوران جاهلیت و نعمت بعثت.....
۱۱۶	۲-۷-۲ مذمت و نکوهش تکبر و تعصب های جاهلی.....
۱۲۰	۳-۷-۲ جهالت عامل کینه، تکبر و پایمال کردن اسلام.....
۱۲۲	۴-۷-۲ جهل و نادانی از جمله علل و عوامل انحطاط جامع.....
۱۲۲	۵-۷-۲ تاریکی جهل و نادانی و سکوت بالاجبار دانشمندان.....

- ۶-۷-۲ خوارج مصداق بارز جهالت..... ۱۲۳
- ۷-۷-۲ جهل و رغبت به دنیا..... ۱۲۴
- ۸-۷-۲ جهل و معرفت نفس..... ۱۲۵
- ۹-۷-۲ جهل عامل روی گردانی از حق و هدایت..... ۱۲۷
- ۱۰-۷-۲ جهل عامل غرور، غفلت، معصیت و جرت بر انجام گناه..... ۱۲۷
- ۱۱-۷-۲ جهل انسان عامل قبول مسئولیت ادای امانت..... ۱۲۹
- ۱۲-۷-۲ جهل انسان به اسرار هستی..... ۱۳۰
- ۱۳-۷-۲ اهل بیت پیامبر علیهم السلام حیات علم و مرگ جهل اند..... ۱۳۱
- ۱۴-۷-۲ جهل عامل دشمنی و انکار نادانسته ها..... ۱۳۲
- ۱۵-۷-۲ جهل و ثمره حلم و بردباری در برابر سفيهان و جاهلان..... ۱۳۳
- ۱۶-۷-۲ جهل و نکوهش بی تابی در مصیبت ها..... ۱۳۴
- ۱۷-۷-۲ جهل و نکوهش سکوت و سخن بیجا..... ۱۳۵
- ۱۸-۷-۲ بدترین مردم و جاهلان عالم نما..... ۱۳۶
- ۱۹-۷-۲ نکوهش دانشمندان جاهل و گمراه و علل سقوطشان..... ۱۳۸
- ۲۰-۷-۲ علم بی عمل جهل است و عالم بدون عمل جاهل..... ۱۳۹
- ۲۱-۷-۲ بدترین جهل از دیدگاه نهج البلاغه..... ۱۴۱
- ۲۲-۷-۲ جاهل متعلم و عالم متعنت (آزاددهنده)..... ۱۴۴
- ۸-۲ مصادیق آثار جهل..... ۱۴۴
- ۱-۸-۲ جهل بزرگترین مصیبت های بشر و ریشه همه بدی ها..... ۱۴۴
- ۲-۸-۲ جهل بزرگترین فقر و عامل شقاوت انسان..... ۱۴۵
- ۳-۸-۲ جهل عامل گمراهی و دوری از هدف اصلی خلقت..... ۱۴۶
- ۴-۸-۲ جهل عامل بغض و عداوت..... ۱۴۶
- ۵-۸-۲ جهل عامل بخل..... ۱۴۷
- ۶-۸-۲ جهل عامل اغترار..... ۱۴۸
- ۷-۸-۲ جهل عامل عدم رشد..... ۱۴۹
- ۸-۸-۲ جهل عامل خواری و ذلت آدمی..... ۱۴۹
- ۹-۸-۲ جهل موجب دوام بدبختی و گمراهی..... ۱۵۰
- ۱۰-۸-۲ جهل عامل بی دینی و بی اخلاقی..... ۱۵۰
- ۱۱-۸-۲ جهل و غفلت مانع کسب معرفت و شناخت..... ۱۵۰

۱۵۱	۹-۲ زمینه‌های جهل
۱۵۱	۱-۹-۲ عصیت
۱۵۲	۲-۹-۲ دل‌مردگی
۱۵۳	۳-۹-۲ شیطان
۱۵۴	۴-۹-۲ اعتماد به نادانی خویش و هواپرستی
۱۵۶	۱۰-۲ نشانه‌های جهل
۱۵۶	۱-۱۰-۲ نافرمانی خدا
۱۵۶	۲-۱۰-۲ شوخی زیاد
۱۵۶	۳-۱۰-۲ تکبر
۱۵۷	۴-۱۰-۲ افراط و تفریط
۱۵۸	۵-۱۰-۲ انکار و تکذیب
۱۵۹	۶-۱۰-۲ بهره نبردن از علم و عقل
۱۵۹	۷-۱۰-۲ عجله بی‌موقع و سستی نابهنگام
۱۶۰	۸-۱۰-۲ نایردباری
۱۶۱	۹-۱۰-۲ عدم پذیرش پند و اندرز
۱۶۱	۱۰-۱۰-۲ دشمنی با مردم
۱۶۱	۱۱-۲ راه درمان جهل
۱۶۲	۱-۱۱-۲ تحقیق و تفحص
۱۶۲	۲-۱۱-۲ پرسش از آگاهان
۱۶۳	۳-۱۱-۲ مشورت با دیگران
۱۶۴	۴-۱۱-۲ کسب دانش و علم
۱۶۴	۵-۱۱-۲ بینش و بصیرت
۱۶۴	۶-۱۱-۲ کنترل هوی و هوس

۱۶۷	فصل سوم: هم‌نشین‌ها، جانشین‌ها و مقابل‌های علم
۱۶۸	۱-۳ مقدمه
۱۶۹	۲-۳ هم‌نشین‌های علم
۱۶۹	۱-۲-۳ عمل
۱۷۰	۲-۲-۳ جهل
۱۷۲	۳-۲-۳ ایمان

۱۷۲	۳-۲-۴ فهم
۱۷۳	۳-۲-۵ حلم
۱۷۵	۳-۲-۶ قضا
۱۷۶	۳-۲-۷ موت
۱۷۶	۳-۳ جانشینان علم
۱۷۶	۳-۳-۱ تدبیر
۱۷۸	۳-۳-۲ تفکر
۱۷۹	۳-۳-۳ تعقل
۱۸۰	۳-۳-۴ حکمت
۱۸۲	۳-۳-۵ بصیرت
۱۸۴	۳-۳-۶ معرفت
۱۸۵	۳-۳-۷ یقین
۱۸۷	۳-۳-۸ فقه
۱۸۸	۳-۴ مقابل های علم
۱۸۸	۳-۴-۱ جهل
۱۸۹	۳-۴-۲ ظن
۱۹۱	۳-۴-۳ حسب
۱۹۱	۳-۴-۴ هوی
۱۹۲	۳-۴-۵ ضلال و ضلالت
۱۹۴	۳-۴-۶ غفلت
۱۹۵	۳-۴-۷ غمه
۱۹۶	۳-۴-۸ غمی

فصل چهارم: هم نشین ها، جانشین ها و مقابل های جهل

۲۰۰	۴-۱ مقدمه
۲۰۱	۴-۲ هم نشین های جهل
۲۰۱	۴-۲-۱ فقر
۲۰۱	۴-۲-۲ افراط و تفریط
۲۰۲	۴-۲-۳ قدر
۲۰۳	۴-۲-۴ غدر

نهج البلاغه به عنوان گزیده‌ای از خطبه‌ها، نامه‌ها و کلمات قصار امیرالمؤمنین علی علیه السلام، دایرةالمعارفی از فرهنگ اسلامی است که توسط ادیب و دانشمند برجسته شیعه سید رضی (م ۴۰۶ هـ. ق) گردآوری گردیده است. محتوای ژرف و عمیق در قالب الفاظ و عبارات فصیح و بلیغ همراه با جامعیت مطالب، از این کتاب ارزشمند، اثری جاودانه ساخته است، تا آنجا که در توصیف عظمت و شگفتی‌اش، همین بس که آن را کلامی فراتر از سخن بشر و فروتر از کلام خدا دانسته و آن را «اخ القرآن» نامیده‌اند. نهج البلاغه کتابی است پر از گنجینه‌های ارزشمند از زبان امیرالمؤمنین حضرت علی علیه السلام که فقط یک کتاب نیست بلکه کتابخانه‌ای است ارزشمند از تعالیم بزرگ، پندهای ناب و متنوع و همچنین معارف گسترده و عمیق که می‌تواند درب‌های خرد و معرفت را برای تمامی انسان‌ها بگشاید.

یکی از ویژگی‌های مهم نهج البلاغه که آن را از بسیاری از کتاب‌های دیگر ممتاز کرده، تنوع موضوعات، مفاهیم و معارفی است که در آن وجود دارد. قطعاً بدون تحلیل دقیق و عمیق واژه‌های حدیثی، همچون واژه‌های قرآنی ما به کتب و ذات و عمق مطالب نخواهیم رسید و لذا عقل سلیم حکم می‌کند که از علوم روز که در ترجمه و شرح و تفسیر متون کمک‌کننده می‌باشد و روش‌های نوینی را ارائه می‌دهد استفاده کنیم.

از جمله این روش‌ها روش معناشناسی واژگان قرآنی می‌باشد. این نوع بررسی به‌ویژه درباره‌ی متون دینی و مقدس مانند نهج البلاغه به دلیل اهمیت پیام و نقش آن در تأمین سعادت جاودانه بشر اهمیتی دوچندان می‌یابد. واژگان کلیدی نهج البلاغه دارای معانی و کاربردهای متعدد می‌باشد که شناخت این واژه‌ها از دیدگاه معناشناسی، فهم دقیق‌تر کلام امام علی علیه السلام را میسر می‌سازد.

کثرت استعمال بیش از ۳۰۰ موردی واژه‌ی علم و مشتقات آن و تأکید نهج البلاغه بر علم، علم‌آموزی و تعلیم و نیز تکرار ۱۱۵ موردی واژه‌ی جهل در نهج البلاغه و نگرش جهل و جهالت و پرهیز از آن و هشدار در مورد عواقب، آثار و صفات رذیله آن، نشان‌دهنده اهمیت است که این کتاب گرانقدر برای مفاهیم «علم و جهل» قائل است.